

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

_____

“ ___ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності «Фінанси і кредит»

за темою:

«Формування та виконання місцевих бюджетів»

Виконавець

студент ЦВФН

Вороненко Тетяна Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник

К.е.н.

(науковий ступінь, вчене звання)

Волкова Оксана Георгіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти формування та виконання місцевих бюджетів	5
1.1. Сутність та функції місцевих бюджетів.....	5
1.2. Поняття, сутність і класифікація доходів і видатків місцевих бюджетів	15
1.3. Організаційно –правові засади формування та виконання місцевих бюджетів України.....	25
РОЗДІЛ 2. Моніторинг формування та виконання місцевих бюджетів в Україні	35
2.1. Оцінювання рівня фінансової забезпеченості місцевих бюджетів в Україні	35
2.2. Оцінювання видатків місцевих бюджетів України	42
2.3. Оцінювання міжбюджетних відносин місцевих бюджетів України	50
РОЗДІЛ 3 Проблеми та напрямки вдосконалення системи формування та виконання місцевих бюджетів України в Україні.....	58
3.1. Зарубіжний досвід функціонування місцевих бюджетів	58
3.2. Проблемні питання наповнення місцевих бюджетів України.....	65
3.3. Шляхи вдосконалення системи доходів та видатків місцевих бюджетів в Україні	76
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90

ВСТУП

В умовах, коли державна фінансова політика спрямована на збільшення самостійності регіонів, особливої актуальності набувають питання фінансової самодостатності місцевих бюджетів, а також впорядкування міжбюджетних відносин, розмежування повноважень між державою і місцевим самоврядуванням та функціональна градація регіональних видатків. Забезпечення фінансової стійкості та незалежності місцевих бюджетів висувають нові вимоги до формування та використання їх фінансовими ресурсами.

Місцеві бюджети є фундаментом всієї бюджетної системи держави, ефективне функціонування якої вплинуло на рівень фінансової безпеки держави.

Від рівня фінансового забезпечення залежить рівень розвитку місцевих бюджетів та територіальних громад, здатності останньої задовольняти потреби мешканців у суспільних благах на належному рівні. Вирішення цих важливіших проблем є складовою частиною загальної концепції соціально-економічного розвитку країни.

Сучасна бюджетна політика України формується в умовах реформування усіх сфер економічної системи, що потребує удосконалення механізмів фінансового забезпечення місцевих фінансів, зміни відносин центральної влади з місцевою владою, розроблення інструментів залучення фінансових ресурсів до місцевих бюджетів, вдосконалення законодавства відповідно до норм країн Євросоюзу. Мінливі умови економічного середовища вимагають постійного адекватного реагування на внутрішні та зовнішні чинники впливу на стан місцевих бюджетів. Обрання Україною Європейського вектору розвитку зумовлює необхідність адаптувати існуючі практики в країнах ЄС з оглядом на національні економічні інтереси України.

Слід визнати, що в сьогоденні питанню розширенню самостійності місцевих територіальних громад приділяється значна увага держави, разом з

тим, залишаються невирішеними такі проблеми як нестабільність джерел формування доходів місцевих бюджетів, недосконалість механізму міжрегіонального перерозподілу державних доходів; висока централізація управління місцевими бюджетами, відсутність чіткого розподілу компетенції щодо вирішення конкретних завдань між центральними органами влади і органами місцевого самоврядування; існування протиріч в нормативно-законодавчій базі, що регулює формування та використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів. Зазначене актуалізує проблему фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

Питання місцевих бюджетів та фінансових ресурсів місцевих бюджетів, зокрема, постійно знаходяться в центрі уваги наукових дослідників та практичних працівників. Так, проблемами місцевих бюджетів присвячені праці вчені О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луніної, К. Павлюк, Ю. Пасічника, В. Федосова, І. Чугунова та інш.

Разом з тим, структурні зміни в економічній сфері держави, посилюють актуальність дослідження ролі фінансових ресурсів у забезпеченні фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Метою роботи є дослідження особливостей процесу формування та виконання місцевих бюджетів України.

Задля досягнення поставленої мети було вирішено наступні завдання:

- розкрити економічну природу місцевих бюджетів;
- розкрити організаційно-правові засади формування та виконання місцевих бюджетів України;
- проаналізувати трансформації фінансового забезпечення місцевих бюджетів України;
- визначити проблемні питання формування та виконання місцевих бюджетів України в контексті фінансової децентралізації;
- визначити та систематизувати заходи вдосконалення процесу формування та виконання місцевих бюджетів України.

Об'єктом дослідження є процес формування та виконання місцевих бюджетів України.

Предметом дослідження є організаційні та економічні відносини щодо формування та виконання місцевих бюджетів України.

Методами дослідження: методи теоретичного узагальнення (дослідження сутності фінансових ресурсів), аналізу та систематизації (визначення проблемних питань на векторів вдосконалення фінансового забезпечення місцевих бюджетів України).

Інформаційною базою роботи є: Бюджетний кодекс України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, звітність Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, навчальні посібники та підручники, монографії, наукові періодичні видання, аналітичні записки з питань місцевих бюджетів.

Робота складається зі 94 сторінки друкованого тексту, містить 13 таблиць, 11 рисунків, перелік використаної літератури налічує 49 джерел.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що під виконанням бюджету слід розуміти сукупність послідовних дій (процедур), спрямованих на забезпечення повної та своєчасної мобілізації запланованих доходів і фінансування передбачених бюджетних видатків на певній території в умовах чинного законодавства, в процесі виконання яких можуть бути виявлені резерви або способи підвищення стягнення додаткових доходів (способи підвищення оперативності мобілізації доходів) та шляхи ефективного використання бюджетних коштів.

2. Організація бюджетного процесу в Україні, зокрема бюджетні процедури, пов'язані з виконанням бюджету, здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України. Виконання бюджету має двостороннє спрямування: виконання бюджету за доходами та виконання бюджету за видатками. Основними учасниками процесу формування та виконання місцевих бюджетів в Україні є місцеві органи влади, Міністерство фінансів України та місцеві фінансові органи, Державне казначейство України, Державна фіскальна служба України.

3. Проаналізувавши динаміку та структуру видатків місцевих бюджетів України, зафіксовано зростання їх обсягу протягом 2013 – 2017 рр., основна частка яких була спрямована на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист і соціальне забезпечення. У структурі видатків місцевих бюджетів переважають поточні видатки, частка яких має стійку тенденцію до зростання. Водночас відбулося збільшення частки капітальних видатків, що практично унеможлиблює використання місцевих бюджетів у якості інструменту інвестиційного розвитку регіонів.

4. Встановлено, що основним джерелом надходжень місцевих бюджетів залишається податок на доходи фізичних осіб. Відбувається підвищення залежності місцевих бюджетів від рішень центральних фінансових органів

щодо обсягів офіційних трансфертів, що свідчать про надмірну централізацію бюджетних коштів.

5. Аналіз виконання запланованих показників міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету до місцевих за остання п'ять років свідчить про не виконання плану: у 2017 році цей показник становив 97,7%, що менше за відповідного показника у 2016 році: 99,3%. Не виконання запланованих показників свідчить про недофінансування місцевих бюджетів. Враховуючи, що за результатами фінансової децентралізації основну питому вагу у 2017 році становлять цільові субвенції, які мають конкретне визначене цільове спрямування фінансування цільових видатків місцевих бюджетів, за якими було передано відповідні повноваження місцевим бюджетам з центрального бюджету, можна зробити висновок, що місцеві бюджети не отримують достатнього фінансового ресурсу під надані ним власні повноваження.

6. Аналіз показників виконання доходів місцевих бюджетів за 2015р та 2016 рік свідчить про перевиконання запланованих показників: у 2015 році 111,1%, у 2016 році – 116,8%. Щодо виконання видатків, ситуація протилежна: у 2016 році має місце недофінансування видатків : показник становить 93,1% проти 106.4% виконання плану у 2015 році. Цю тенденцію можна пояснити високими інфляційними процесами, які мали місце у 2015 році, як відомо рівень інфляції становив 143%. Крім того, з 2015 року розпочато реформування бюджетної системи в контексті децентралізації та запроваджено нову модель міжбюджетних відносин.

7. В роботі систематизовано основні недоліки в процесі формування та виконання місцевих бюджетів: нерівномірність фінансування бюджетних програм за рахунок трансфертів протягом бюджетного року, неефективність внутрішнього контролю , недоліки в оцінюванні фінансової спроможності об'єднаних територіальних громадах,, переважання міжбюджетних трансфертів в структурі доходів місцевих бюджетів, незабезпеченість повноважень місцевих органів влади достатнім обсягом фінансових ресурсів,

недостатня ефективність використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, недосконалість системи планування доходів місцевих бюджетів та не реалістичність плану доходів, відсутність зацікавленості місцевих органів влади у максимальній мобілізації місцевих податків та зборів.

8. За результатами дослідження систематизовано основні заходи вдосконалення системи формування та виконання місцевих бюджетів в Україні: здійснювати моніторинг доходів та видатків на всіх стадіях бюджетного процесу із застосуванням аналізу, аудиту і проведення постійного контролю, підвищення якості складення місцевих бюджетних програм через підвищення кваліфікації кадрів місцевих громад, посилення внутрішнього контролю за своєчасним та ефективним використанням субвенцій з державного бюджету, забезпечити повний облік майна територіальних громад, розширити повноваження місцевих органів влади в сфері місцевого оподаткування, зменшити вертикальний і горизонтальний фіскальні дисбаланси шляхом передання до місцевих бюджетів достатніх джерел доходів, адекватних видатковим потребам місцевого самоврядування.

Список літератури:

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва [та ін.] ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.
2. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні : [монографія] / І. С. Волохова. – Одеса : Ат-лант, 2014.
3. Смитиенко Б. Г. Мировая экономика: учебник/ Под. ред. Б. М. Смитиенко. – 2-ое изд. перераб. и доп. – М.; Издательство ЮРАЙТ; НД ЮРАЙТ, 2011. – 590с.
4. Новицкий В. С. Управління міжнародною економічною діяльністю: Навчальний посібник / В. С. Новицький, Н. С. Бойцун. – К: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2010. – 615с.
5. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: Навч. посіб. – Вид. 3-е перероб. та доп. / Ю. Г. Козак, Ю. М. Пахомов, Н. С. Логінова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – с. 368.
6. Кендюхов О. В. Геоекономічна стратегія розвитку України в рамках євроінтеграційних процесів: Монографія / О. В. Кендюхов, Н. М. Киямикова, І. В. Злобін. – Донецьк: ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», 2012. – 243с.
7. Кучик О. С. Міжнародні організації: Навч. посіб./За ред. О. С. Кучика. – 2е вид. перероб. і доп. – К.: - Знання, 2007. – 749с.
8. Сиденко О. С. Глобализация – европейская интеграция – экономическое развитие: украинская модель: в 2-х томах/ В. Р. Сиденко. – К.: Феникс, 2008, - Т. 2: Европейская интеграция и экономическое развитие. – К., 2011. – 448с.
9. Сунцова О. О. Місцеві фінанси: Навчальний посібник./ О.О. Сунцова. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 560 с.

10. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посіб. – 2-ге вид. доп. і перероб./ В.М. Опарін – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
11. Економічна енциклопедія у трьох томах. – К., Видавничий центр “Академія”. – 2002. – Т. 3. – С. 817.
12. Олійник Д. С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси, кредит” / Д.С. Олійник – К., 2003. – 21с.
13. Родионова В. М., Финансы / В. Я. Вавилов, Л. И. Гончаренко и др./ Под ред. В.М. Родионовой. – М.: Финансы и статистика. – рік. - С. 196.
14. Кравченко В. Місцеві фінанси України. / В. Краченко – К.: Знання, 1999. – С. 121-132.
15. Музика О. Класифікація доходів місцевих бюджетів / О. Музика // Право України 2003. - № 10. – С. 68.
16. Чистов С.М. Державне регулювання економіки: Навч. посібник / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін.— К.: КНЕУ, 2000. – С. 252; Катасонова О.М. Актуальні проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів // Економічний простір. – 2008. – № 12/1. – С. 116-117.
17. Слухай В. Власні доходи місцевих бюджетів в Україні: сутність, тенденції розвитку та перспективи удосконалення / В. Слухай, Н. Я. Сокровольська.- Режим доступу: http://pidruchniki.com/13761106/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/byudzhethna_klasifi_katsiya_dohodiv_vidatkiv_byudzhetnih_ustanov
19. Артус М. М. Бюджетна система України: Навч. посіб. / М. М. Артус., Н. М. Хижа. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 220 с
20. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія / Ю. В. Пасічник. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток ЛТД», 2005. – 642 с
21. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с

22. Юрій С. І. Казначейська система: підручник / С.І. Юрій, В. І. Стоян, О. С. Даневич. – 2-ге вид., змін. і доп. – К.: Тернопіль: Карт-Бланш, 2006. – 818 с.
23. Конєва І.І. Теоретичні засади формування видатків місцевих бюджетів» / І.І. Конєва . – режим доступу: <http://www.govforc.com/index.php?id=237>
24. Сидор, І. П. Виконання місцевих бюджетів в Україні: практика і проблематика / І. П. Сидор // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – Рівне : НУВГП, 2009. – Вип. 2 (46). – С. 277-287.
25. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар / за ред. О. В. Турчинова і Ц. Г. Огня. – К. : Парламентське вид-во, 2002. – 320 с.
26. Дем'янишин, В. Г. Виконання бюджетів: концептуалізація, проблеми та напрями удосконалення / В. Г. Дем'янишин // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 4 (2)
27. Бюджетний кодекс України : закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
28. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 27.05.97р. № 280/97- ВР.
29. Розпутенко І.В. Державні фінанси: Формування і використання на місцевому рівні: Матеріали до лекц. курсу «Бюджет. процес і упр. фінансами»/ І.О. Федів.- Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. — К.: Вид-во УАДУ, 2003. — 100 с.
30. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: Навч. Посібник / О.О. Сунцов. — К.: Центр навч. літ., 2005. — 560 с.
31. Деркач М. Формування фінансової бази регіонів / М. Деркач .- Економіка Украї- ни. —1995. — № І. — С. 12—20.

32. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : закон України від 26.01.93 р. № 2939-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.

33. Про Рахункову палату : закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.

34. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О.П. Кириленко . - Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К.: НІОС, 2000. — 381 с.

35. Кравченко В.І. Фінанси місцевого самоврядування України: проблеми становлення (1989— 2001). / В.І. Кравченко. — К.: Видавничий дім «КМ Academia», 2001. — 460 с.

36. Місцеві бюджети, податки і збори (закон, практика, проблеми).— К.: Парламентське вид-во, 2000. — 232 с.

37. Сунцова О.О. Особливості організації формування доходної бази місцевих бюджетів / О.О. Сунцова //Аспекти самоврядування. — 2002. — №1. — С. 38—40.

38. Аврамченко К.В. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень / К.В. Аврамченко, А.Л. Дешко, Я.А. Жаліло [та ін.]. – К.: СТ-ДРУК, 2016. – 112 с.

39. Катасонова О.М. Актуальні проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів // Економічний простір. – 2008. -№ 12. – С. 114-118

40. Карапка, О. Основні проблеми формування місцевих бюджетів та шляхи їх вирішення / О. Карапка – Режим доступу: http://conf.tiarpv.at.ua/publ/konf_6_7_traven_2010/36_osnovni_problemi_formuvannya_miscevikh_bjudzhetiv_ta_shljakhi_jikh_virishennja/1-1-0-40

41. Возняк Г.В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ / Г.В. Возняк. – Львів : ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”, 2016. – 520 с.

42. Чи бути в Бюджеті-2015 децентралізації? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovoidilo.ua/articles/6675/2014-12-30/byt-li-v-byudzhete-2015-decentralizacii.html>.

43. Субботович Ю.Л. Бюджетна децентралізація та зміцнення фінансів органів місцевого самоврядування / Ю.Л. Субботович // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2013. – № 13. – С. 44–46.

44. Швець В. Про принципи удосконалення системи міжбюджетних відносин в Україні / В. Швець // Економіка України, 2015, №3. – С. 32 – 41.

45. Фінанси: Навчальний посібник в 2-х частинах / В.Г. Баранова, І.С. Волохова, В.П. Хомутенко та інш. – Одеса: Атлант, 2015

46. Рябушка Л. Б. Децентралізація місцевого самоврядування: проблеми України та зарубіжний досвід // Збірник наукових праць. 2012. Випуск 36. – С. 126–138.

47. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / за ред. І.О. Луніної. – К.: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2010. – 320 с.

48. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

49. Звіт Рахункової палати України за 2017 рік. – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16755497/Zvit_RP_2017.pdf?subportal=main